

सिक्किम सरकार

सेतो खुम्ले (होलोट्रिकिया प्रजाति)

(यस प्रकारको कीराबाट कृषकहरूले कसरी छुटकारा पाउने)

आवश्यक जानकारी

विस्तार एवं प्रशिक्षण शाखा
खाद्य सुरक्षा तथा कृषि विकास विभाग
सिक्किम सरकार

सेतो खुम्ले होलोट्रिकिया प्रजाति

प्रजाति:

होलोट्रिकिया सेटीकोलीस
होलोट्रिकिया सिक्किमेन्सीस
होलोट्रिकिया सेटीकोलीस -
होलोट्रिकिया सिक्किमेन्सीस भन्दा ठूलो
आकारको हुन्छ ।

(क) खपटे कीरा निस्कने बेला:-

१. २५०० हटार मिटर उँचाईभन्दा तल (अप्रैल महिनाको अन्ततिर)
२. २५००-५००० -को उँचाईभन्दा माथि (मई महिनाका दोस्रो सप्ताहदेखि जून महिनाको दोस्रो सप्ताहसम्म)

(ख) माटोमा खपटे कीरा निस्कने बेला:-

१. मई महीनाको तेस्रो सप्ताहदेखि सेप्टेम्बर वा अक्टुबरसम्म । दक्षिण सिक्किम अन्तर्गत किताममा मई महिनाको अन्तमा होलोट्रिकिया सेटीकोलीस निस्किएको थियो ।

प्रजनन:-

बेलुकी साँझपख माटो मुनिबाट खपटे कीरा निस्कन थाल्छ । पोथी कीराले भाले कीरालाई आकर्षित गर्नका लागि फोरोमोन छोड्न थाल्छे । भाले-पोथीको समागम रूखका हाँगाविगा तथा फसलका ठाडा बोटका पातहरूमा धेरैभन्दा धेरै १५ मिनटसम्म अन्तर्क्रियात्मक कार्य चल्छ । समागमपछि भाले-पोथी दुवै कीराले घाँस आदिका कलिलो पातहरू खान थाल्छन् । तिनीहरू स्वभावैले बहुभक्षी (धेरै किसिमका झारपात खाने) हुन्छन् । बिहान झिस्मिसे हुनसाथै यी कीराहरू माटोमुनि गएर बेलुकी फेरि साँझ नपरिञ्जेल त्यहीं बसिरहन्छन् । समागमको तीन-चार दिनपछि माटोको सतहदेखि धेरै गहिराइसम्म (करीव दुई-अडार्ड फूट) -भिन्न पसेर पोथी कीराले अण्डा पार्न थाल्छ । यस कीराले एक पल्टमा १८ देखि ३० वटासम्म अण्डा पार्नेगर्दछ । साधारणतः यस कीराले अण्डा घाँसे घाँस भएको अथवा हरीयो झार-पात भएको खेतबारीमा पार्दछ ।

मनणशिलता:-

अण्डा पारेको ५ वा ६ दिनपछि पोथी अनि भाले दुवै मर्छन् ।

जीवनकाल अथवा :-

कीरादेखि १२-१३ दिनसम्म जीवित रहन्छ ।

जीवन चक्र :-

अण्डा पारेको ८-१० दिनपछि पहिलो अवस्थाको लाब्रे कीरा निस्कन्छ र मकै आथवा अदुवाको कलिलो जरा खान थाल्छ । एक सप्ताहपछि लाब्रे पहिलो अवस्थादेखि परिणत भएर उही कलिलो जरा खान थाल्छ । १५-२० दिनपछि लाब्रे दोस्रो अवस्थादेखि तेस्रो अवस्थामा परिणत हुन्छ र २०-२५ दिनसम्म सबै किसिमका जस्तै - अदुवा, मकै, दाल, सिबिका जरा खान थाल्छ । २५ दिन पछि तेस्रो अवस्थाको लाब्रे चौथो अवस्थामा परिणत भएर माटो मुनि हुने कुनै पनि जरा अथवा डाँखपलशा खान थाल्छ । २५-३० दिनपछि लाब्रे चौथो अवस्थादेखि पाचौँ अवस्थामा परिणत हुन्छ र पहिल्यै जस्तो सबै कुरा खान्छ । अनि २५-३० दिनपछि त्यो कुकुल्लुकमा परिणत हुन्छ । कुकुल्लुक अक्टुबरदेखि अप्रेल वा मई महिनासम्म माटोमुनि सुषुप्त (वीरपी) अवस्थामा खपटे कीराको रूपमा परिणत हुन्छ । सेतो खुम्लो भनेको लाब्रे अवस्था हो ।

नियंत्रण:-

- (१) हातले भेला गरेर मार्नु।
- (२) दाल जातिका फसलहरूलाई कम्ती असर पार्नेभएकाले कृषकहरूलाई ती प्रजातिका फसल उप्जाउने सुझाव।
- (३) खेतबारीमा झार-जङ्गल राख्नु हुँदैन किनभने पोथी खपटे कीराले झार भएको ठाउँमा अण्डा पार्न रूचाउँछे।
- (४) बारीमा खास किसिमको फोरोमोन ट्राप राख्नुपर्छ।
- (५) साथी ढुङ्डी कीरा जस्तै मेटाराइजिअस् अथवा बेआरीया माटोमा लगाउनुपर्छ। यिनीहरू सेतो खुम्लेका परजीवी हुन्।
- (६) जैविक शक्ति एवं जैविक कीटनाशकका प्रयोगले पनि यस्ता कीराका प्रकोपबाट निवारण गर्न सकिन्छ।
- (७) प्रमुख आइपीएम सामग्री र तिनको उचित प्रयोगले कीटप्रकोपबाट रोकथाम गर्न सकिन्छ यसको लागि नजिकैको भीएलडब्ल्यू केन्द्रबाट कृषकहरूले यथाचित प्रयोग र सुझाउ पाउनुहुनेछ।

विस्तार एवं प्रशिक्षण शाखा
खाद्य सुरक्षा तथा कृषि विकास विभाग सिक्किम सरकारद्वारा
प्रकाशित तथा प्रचारित।